

PROČ JE DOMÁCÍ NÁSILÍ KLÍČOVÝM TÉMATEM PRO SOCIOLOGII A SOCIÁLNÍ TEORII: NAPĚTÍ, PARADOXY A DŮSLEDKY / JEFF HEARN

Why Domestic Violence is a Central Issue for Sociology and Social Theory: Tensions, Paradoxes, and Implications

Abstract: Sociology and sociological theory have been effective in analyzing societal and institutional conflict and violence, but less so in analyzing the specifics of interpersonal violence. This article examines the sociological significance of domestic violence. This relationship, or sometimes its neglect, is underlain by several tensions and paradoxes, which in turn have broader implications for sociology, sociological theory and social theory. These matters are examined through: the possible paradox of violence and intimacy in the phenomenon of domestic violence; the importance of the naming and framing of such violence; explanation, responsibility and agency; and gender, hegemony and discourse in men's violence to known women, as part of a multi-faceted power approach.

Key words: domestic violence, intimacy, masculinities, men, sociology, transnational, violence, women

DOI: <http://dx.doi.org/10.13060/12130028.2014.15.1.98>

Článek zkoumá význam domácího násilí pro sociologii, sociologickou teorii a sociální teorii. Tento cíl zahrnuje zvažování, jak analýza domácího násilí ilustruje obecnější otázky v sociologii a šířeji v sociálním zkoumání, i to, jak může analýza domácího násilí přispět k rozvoji sociologie. Vztah tématu domácího násilí a disciplíny sociologie, nebo někdy nedostatek či zanedbání jejich jasné souvztažnosti, je v základech poznamenán několika opomenutími, napětím a paradoxy, které mají širší dopad na sociologii. Jak rozsah domácího násilí na světě, tak výzkum, zejména feministický výzkum tohoto genderového problému, jsou obrovské, přičemž ženy tvoří většinu přeživších i obětí a muži velkou většinu pachatelů. Tak je tomu obzvláště u závažnějších a rozšířených forem násilí. I přesto jsou ale tyto otázky jen zřídka ve středu zájmu hlavního proudu západní sociologie a sociální teorie. Jejich přehlížení a důsledky, které to nese, jsou zkoumány prizmatem: možného paradoxu násilí a intimity ve fenoménu domácího násilí; důležitosti pojmenování a vymezení domácího násilí; vysvětlení odpovědnosti a jednání; a genderu, hegemonie a diskursu v násilí páchaném muži na jim známých ženách, jako součást mnohostranného mocenského přístupu.

Na závěr úvodu bych měl vyjasnit, že nenavrhuji, aby byla dána přednost domácímu násilí nebo násilí v intimních vztazích před tím, co by mohlo být nazýváno kolektivním či politickým násilím; obě konstelace násilí jsou velmi významnými společenskými procesy, a to jak pro empirický výzkum, tak pro vývoj sociálních teorií. Mým argumentem jednoduše je, že tato témata byla v hlavním proudu sociologie, sociologické teorie a sociální teorie k jejich škodě opomíjena. Dále bych také neargumentoval, že tyto dvě široce pojaté formy násilí jsou jednoduše svým vzájemným zrcadlovým odrazem, spíše jde o to, že obě mají svá specifika, formy a genderové dimenze, nebo přesněji intersekcionalní genderové dimenze.

Násilí, domácí násilí a západní sociologie

Hlavní proud západní sociologie, sociologické teorie a sociální teorie se násilí a sociálnímu konfliktu hojně věnoval a byl v jejich analýze nepochybně účinný, mnohem méně byl však účinný z hlediska specifík interpersonálního násilí, násilí na známých osobách, domácího násilí nebo násilí v intimních vztazích (Ray 2000, 2011; McKie 2006). Pokud dobře chápu závěry badatelů a badatelek, kteří mají více informací o jiných tradicích, lze podobné tendence sledovat i v jiných částech světa, například v indických, ruských nebo jihoafrických společenských vědách. Ray (2000: 145) dospěl k závěru, že zatímco „násilí je vytrvalý rys společenského života ..., (s několika výjimkami) nebylo ústředním sociologickým tématem“, a že sociologie má tendenci zaměřovat se na sociální soudržnost a konsenzus, přičemž násilí je „zbytkovou kategorií moci“. Takové tvrzení situaci pravděpodobně přehání, pokud jde o násilí *obecně*, je ale mnohem obhajitelnější s ohledem na relativní zanedbávání domácího násilí v intimních vztazích mezi známými osobami jako oblasti zájmu hlavního proudu sociologie i společenských věd obecně, a konkrétně různých kánonů společenských věd. Ačkoli mezi mezinárodními sociologickými tradicemi nevyhnutelně nalezneme velké rozdíly, toto relativní opomíjení je patrné v několika směrech.

Za prvé, mnoho autorů a kanonických textů v sociologii, sociologické teorii a sociální teorii, a to jak „klasikové“, tak zásadní texty současnosti, nečiní domácí násilí svým hlavním tématem. Otcové zakladatelé sociologie jako muži své historické doby (Gane 1993) nebyli na obecné úrovni naladěni k tomu, aby zdůrazňovali interpersonální násilí páchané na ženách. Ačkoli Marx a Engels uznávali původ třídního útlatku v prvotním útlatku žen a kontrole ženského pohlaví muži, domácí násilí nebylo v jejich práci hlavním tématem. V knize *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu* Engels (1949: 62) píše: „První třídní rozpor, který se objevuje v dě-

jinách, spadá v jedno s vývojem antagonismu mezi mužem a ženou v monogamním manželství a první třídní potlačování je potlačování ženského pohlaví pohlavím mužským.“ V *Německé ideologii* Marx a Engels (1952) napsali o mnoho let dříve: „První dělbu práce je dělba práce mezi mužem a ženou v pohlavním aktu“ (viz Hearn 1991). Tématu se nicméně nevěnovali jako domácímu násilí, a to i přesto, že by bylo možné předpokládat vzhledem k tomu, že třídu chápali jako přinejmenším potenciálně násilný vztah, že potenciál násilí by se mohl obdobně vztahovat i na sexuální/genderové vztahy.

Weber psal o násilí mnoho, zejména pokud jde o stát jako držitele monopolu na násilí. Tento pohyb směrem k monopolní moci státu má velký význam v reakcích na násilí páchané na ženách v intimních vztazích, včetně odpovědi státu na takové násilí – jako dominantního legitimního kontrolora násilí – ... který „si na určitém území ... nárokuje monopol legitimní fyzické moci“ (Weber 1998: 247). Durkheim byl násilím silně zaujat, zejména sebevraždou, ale jen málo domácím násilím. Jeho práce byla použita při zkoumání války, mučení a veřejného násilí, ale jen zřídka při zkoumání domácího násilí (Mukherjee 2010). „Klasické“ sociologické teorie častěji řešily legitimní formy sociální kontroly, konsenzu a soudržnosti (jako u Durkheima) nebo zdroje nejednoty, vyloučení a konfliktu (jako u Marxe) (McKie 2006), a to i přes to, že násilí na manželkách v 19. století uznávaly kromě dalších Frances Power Cobbe a Matilda Gage.

Za druhé, hlavní západní sociologické tradice 20. století, ať už parsonovský proud, symbolický interakcionismus nebo frankfurtská škola, násilí teoreticky uchopovaly, ale obecně nestavěly do popředí domácí násilí. Interpersonální násilí, na rozdíl od institucionálního, kolektivního či revolučního násilí, bylo často bagatelizováno. Benjaminova esej „Ke kritice násilí“ (Benjamin 1990) obnažila omezení liberálního zastírání násilí a „síly“ práva, ale nebyla kritikou domácího násilí (Hanssen 2000). Foucaultův obrovský přínos ke studiu disciplinace, dohledu a pronikání epistémického a diskursivního násilí do společenského života rozšířil diskuse směrem k institucionální spíše než domácí moci. Vskutku, přes jeho zájem o tělo, subjektivitu, sexualitu a spřízněné subjekty se díky jeho vlivu začal klást důraz spíše na zveřejnění těchto „intimních“ záležitostí než na jejich domácí projevy (viz Brown 1981; Donzelot 1979; Hearn 1992; Rose 1990).

Za třetí, za nejvlivnější současné sociology v anglofonním světě jsou považováni Bauman, Beck, Bourdieu a Giddens (Outhwaite 2009). Mezi nimi Bourdieu (2000, viz Chambers 2005) zaměřil svou pozornost specificky na strukturální vztahy mužského násilí na ženách, zejména ve svém zkoumání Kabylů, a v návaznosti na další práce v oblasti symbolického násilí pak pozornost směřoval na konstruování a naturalizování genderu, genderových rozdílů a (hetero)sexuality samotné. Nejde tedy o striktně deterministický přístup k genderu a k symbolickému násilí, po-

ukazuje nicméně na to, jak obtížné je gender a genderové vztahy změnit (McNay 1999). Beck a Beck-Gersheim (1995) v některých ohledech rozšířili weberovské a durkheimovské analýzy přechodu od předindustriální k průmyslové společnosti o rozbory přechodu k postindustriální společnosti, kterou se zabývali z hlediska vytvoření individualističtějšího manželství i dalších společenských vztahů. Bauman analyzoval násilí, zejména holokaust, ale jen zřídka domácí násilí (viz Beilharz 2002).

Za čtvrté, struktura a činnost samotných sociologických institucí, např. Mezinárodní sociologické asociace, skýtají významný vhled do těchto otázek. Výzkumný výbor ISA 1 se věnuje ozbrojeným silám a řešení konfliktů, neexistuje ale žádný výzkumný výbor věnovaný násilí, natož domácímu násilí. Pokročilé vyhledávání citací pro klíčová slova v článcích v časopisech *Current Sociology* a *International Sociology* (leden 1952 až červen 2012) našlo 941 odkazů na „konflikt“, z nichž 544 odkazovalo na „vátku“, 238 na „domácí“ a 46 na „intimní“, a ze 429 odkazů na „násilí“ bylo 266 na „vátku“, 132 na „domácí“ a 26 na „intimitu“. Když je k násilí odkazováno, jde častěji o institucionální sílu států nebo kolektivních sociálních skupin. Zatímco kolektivní násilí je často chápáno strukturálně, násilí v intimních vztazích je jako strukturální jev chápáno méně často (viz například Dutton 2006; Corvo et al. 2008).

Za páté, hlavní oblasti zájmu současné sociologie jsou patrné v tom, na co je kladen důraz v nejnovějších učebnicích, příručkách, encyklopediích a slovnících sociologie. Například v dvousvazkovém, cca 1300stránkovém opusu *21st Century Sociology Reference Handbook* (Bryant, Peck 2007) je domácímu násilí věnována jedna strana (a to v rámci poslední položky), zatímco například vojenské sociologii je věnována celá kapitola. Jedenáctisvazková *Rizterova Blackwell Encyclopedia of Sociology* věnuje „domácímu násilí“ jednu stránku (Carmody 2006) z více než 5300 stran textu.

Jak je to možné, když vezmeme v úvahu, o jak obrovský problém se v celosvětovém měřítku jedná? Některé odhady říkají, že celosvětově je fyzickým a sexuálním útokům vystaveno mezi čtvrtinou až polovinou žen. Světová zdravotnická organizace (Krug et al. 2002) shromáždila výsledky předchozích šetření partnerských útoků na ženy v průběhu posledních 12 měsíců, jednalo se až o 27 % v Nikaragui, 38 % v Jižní Koreji a více než polovinu na Západním břehu Jordánu a v pásnu Gazy. Nedávná studie násilí páchaného na ženách v EU-28, která byla provedena na vzorku 42 000 žen, ukazuje, že většina násilí je páchána stávajícím nebo bývalým partnerem, přičemž 22 % žen ve vztahu uvedlo partnerské zneužívání v některé fázi svého života a 3 % uvedla fyzické a/nebo sexuální násilí ze strany svého současného partnera v posledních 12 měsících (FRA 2014). I když je nutné s takovými údaji z různých metodologických a politických důvodů zacházet opatrně, násilí páchané muži na jim známých ženách je jistě jednou z nejrozšířenějších forem porušování lidských práv (Renzetti et al. 2001; Lí-

bal, Parekh 2009). Základním důvodem pro sociologický význam tématu domácího násilí je tak prostě jeho rozšířenost.¹

Relativní marginalizace domácího násilí v sociologických a dalších společenskovedních studiích stojí v kontrastu k obrovskému množství mezinárodních výzkumů a aktivismu zaměřeného na domácí násilí, realizovaných v průběhu mnoha desetiletí feministickými výzkumníci a výzkumníky (Hanmer, Saunders 1984; Hanmer, Itzin 2000; Skinner et al 2005; Hagemann-White et al. 2008). Jde o různorodou a rychle se rozvíjející oblast zájmu. Ačkoli v rámci nejnovějšího feministického výzkumu panují velké rozdíly, obecně tyto výzkumy zdůrazňují genderovou, často sexuální povahu toho, co je dominantně mužským domácím násilím, včetně psychologického násilí, emočního násilí, slovního násilí a kontroly a nátlaku (ve vztahu k přístupu k penězům, jídlu, pohybu, přátelům a rodině a tak dále), spíše než by redukovaly své zaměření na přímé fyzické nebo sexuální násilí samotné. Formy interpersonálního násilí, nebo možná přesněji zneužívání, se šířeji týkají kulturních, reprezentativních, symbolických, nebo dokonce kognitivních úrovní, včetně dominantních konstrukcí genderu a sexuality.

To, co by se dalo nazvat hnutím proti násilí páchanému na ženách a co zahrnuje směs aktivismu, politické práce, vývoje politik a výzkumu, již mnoho let řeší intersekcionalní genderové vztahy na základě rasy, třídy, národnosti, sexuality, věku, zdravotního postižení (Crenshaw 1989; Mama 1989; Nixon, Humphrey 2010; Strid et al. 2013).² Tyto práce často zdůrazňují průsečíky genderu s třídou, etnicitou a rasou (Sokoloff, Dupont 2005). Ženy z pracujících tříd a ženy z minoritních etnických a rasových skupin jsou často vystaveny větší míře interpersonálního násilí, přinejmenším přímějšímu fyzickému násilí, ať již ze strany mužů z jejich vlastní společenské skupiny nebo ze strany mužů z jiných, často nadřazených společenských skupin. Relativní znevýhodnění v jedné sociální dimenzi s vysokou pravděpodobností zvýší ohrožení interpersonálním násilím, například z důvodu nedostatku zdrojů v důsledku třídní, etnické nebo rasové podřízenosti. K této otázce se vrátím v souvislosti se symbolickým násilím při diskusi o různých materiálních praktikách mužů dále v tomto článku. Ve vzrůstající míře jsou studovány průsečíky genderu a věku, postižení a sexuality (McLennen 2005). Objevují se i studie méně zkoumaných průsečíků, jako je například geografická lokace (Sandberg 2013). Relativní opomíjení většiny těchto prací v hlavním proudu sociologie a společenských věd je možné vnímat jako ilustraci dlouhodobého popírání feministického výzkumu v akademickém prostředí.

Násilí a intimita: Základní paradox?

O jaký druh společenského jevu se tedy v případě domácího násilí jedná? Domácí násilí se týká násilí ve vztazích předchozí či současné, a někdy i budoucí, intimity, přičemž se obvykle jedná o intimitu nerovnou. Intimita předchází, shoduje se s násilím a/nebo nahrazuje násilí; a intimita se vyskytuje v rámci násilí. Intimita se může zdát v rozporu

s násilím. Ačkoli Grandin a Lupri (1997: 440) poznamenávají, že „etiologie ... partnerského zneužívání je založena na intimitě“, taková paradoxní konvergence násilí a „intimity“ obecně nebyla v sociologické teorii příliš reflektována. Ve většině tzv. obecné sociální teorie, což v praxi často znamená nefeministické teorii, se interpersonální násilí uvnitř a kolem intimních vztahů nepovažuje za charakteristickou nebo rozšířenou formu mezilidských, strukturálních nebo sociálních vztahů. V rámci hlavního proudu sociologie se jednoduše předpokládá, že mezilidské vztahy zahrnují relativně racionálně jednající jednotlivce s poměrně jednotným pojetím sebe proti „odchylce“ násilí, kteří jednají liberálně a vzájemně se přizpůsobují, dokud se nestane něco, co poruší rutinní „klid“. Domácí násilí ale ukazuje, že takové pojetí je problematické.

Sociologie hlavního proudu se může velmi poučit ze spleti rozporů násilí a intimity, které zahrnují sexualitu a často privatizaci lásky, (hetero)sexualitu, péči, důvěru, známost, temporalitu a nerovnou intimitu. Násilí v intimních vztazích je páčáno především na známých ženách, ne na ženách cizích. Tento druh násilí se vyskytuje v kontextech *intimních* vztahů, které zahrnují důvěrnosti, péči o děti, domácí práci, fyzickou blízkost, rozmluvy, ticho a často také sexuální aktivitu. Známé vztahy mezi muži a ženami pravděpodobně zahrnují společnou historii, společné zkušenosti, možnou budoucnost. Násilí se vyskytuje ve spojení s další znalostí dané osoby, často jde o znalost intimní. Muž ví o ženě, její minulosti, možná i předchozím zneužívání, jejích silných a slabých stránkách. Žena ví o muži, jeho minulosti, jeho možném předchozím násilí. Násilí se převážně odehrává v privatizovaných heterosexuálních „intimních“ vztazích. Implicitní nebo explicitní hierarchie v heterosexuálních vztazích, či přinejmenším v heterosexuálních formách, se ukazuje v mužském násilí páchaném na známých ženách a přispívá k erotizaci dominance.

Intimita se zdá být velmi specifickým interpersonálním a intrapersonálním sociálním jevem či souborem jevů. Intimita je často ideologicky připisováno (příliš) pozitivní místo, stejně jako se o lásce a potěšení často předpokládá, že jsou vždy prospěšné. Tato ideologická konstrukce intimity může zdanlivě destabilizovat rozdíl mezi tím, co je násilné a nenásilné, a zpochybnit také jednostranné zaměření pouze na násilí v intimních vztazích. Ale intimita může být rovněž způsobem, kterým mohou být některé formy (hetero)sexuálního násilí diskursivně formovány. Intimita se může jevit jako pozitivní, ale co když je „intimita“ aspektem genderových intersekcionalních nerovných mocenských vztahů, včetně hlubokých afektivních nerovností (Lynch et al. 2009)? Mocenské vztahy domácího násilí na základě genderu a pohlaví jsou v každém případě utvářeny v násilí a intimitě. Nerovná intimita je totiž jedním z aspektů genderových, intersekcionalních, nerovných mocenských vztahů, který může udržovat heterosexuální násilí. Výpovědi a zkušenosti intimity lze pak číst jako *posílení* násilí, ve kterém hrají emoce jako láska a náklonnost důležitou roli, jak to

vyjádřil tento muž z Velké Británie, když se snažil vysvětlit své násilí: „*Já nevím. Řeknu vám, kdy jsem to zjistil sám. Já prostě upřímně nevím. Nemůžu ... Prostě na to nemůžu přijít. Opravdu ne. Možná, a je to opravdu jen myšlenka, ale možná je to proto, že jsem ji tolik miloval, a nechtěl jsem ji ztratit, víte. Pro mě to byl způsob, jak si ji udržet, tím, že ji držím v šachu. V tom by to mohlo být.*“ [můj důraz] (cit. v Hearn 1998: 153–154).

Berlant a Warner se pozastavují nad tím, že „v heterosexuální kultuře se komplexní shluk sexuálních praktik zaměřuje za milostný příběh intimity a familialismu, který značí hlubokou a normální příslušnost ke společnosti“ (Berlant, Warner 1998: 554). Intimita se může pojit s násilím, tedy ideologií a institucí, které mohou dát smysl násilným situacím a učinit je srozumitelnými (srov. Sandberg 2011), spíše než by byla součástí pozitivního sebevědomého osobního projektu (Giddens 1992) nebo jednoduše mírou, do jaké se lidé podílejí na životě druhých (Black 1976). Jedním způsobem, jak dát smysl intimitě spojené s násilím, je chápat intimitu paradoxně jako „vzdálenou intimitu“, kde je vyšší vztahová vzdálenost spojována s větší pravděpodobností domácího násilí (Michalski 2004: 667). Přílišné zdůrazňování této vzdálenosti ale může vést k tomu, že opomeneme některé důležité aspekty toho, jak mohou násilí a intimita koexistovat. To se tedy pojí se širšími otázkami kolem vztahů lásky, moci, péče a útisku (Benjamin 1988; Goldner et al. 1990; Hearn 1998; Jónasdóttir 2009).

Složitost a souběžnost násilí a intimity si je možné uvědomit na příkladu kousnutí z lásky. V nenásilném láskyplném vztahu může jít o tělesné známky lásky a oddanosti. Ale v situaci násilné intimity nese složitější paradoxní význam v podobě násilné praxe, která se používá jako prostředek kontroly a (sexuální) majetnickosti spíše než jako specificky erotický akt. Jak uvedla jedna Australanka zažívající fyzické násilí: „*Než jsem šla ven, pokračoval pořád dál [ve svých výhrůžkách] a vynutil si milostné kousnutí na krk, což mě ho ještě více znechutilo.*“ (cit. v Jones, Hearn 2008: 60).

Zatímco takové násilí se typicky odehrává v soukromí, „domácí násilí“ probíhá také mimo domov, na veřejných prostranstvích, jako jsou ulice, hospody, kluby a pracoviště. Výzkum v oblasti feministické antropologie a geografie ukázal, jak jsou v mnoha společenských kontextech veřejné prostory pro ženy mnohem nebezpečnější než domov (Low, Lawrence-Zuniga 2003: 13; Harvey, Gow 1994).

Vazby mezi (domácím) násilím, intimitou a vztahovou vzdáleností jsou dále komplikovány prostřednictvím různých a vzdálených míst mimo bezprostřední blízkost, například v procesech transnacionalizace. Mnohačetné formy transnacionálního násilí na ženách se obvykle vyskytují v rámci transnacionálních patriarchálních řádů (Hearn 2009). Procesy transnacionalizace přidávají násilí a intimitě další rozměr a ovlivňují formu i procesy násilí v intimitě. Transnacionální násilí v intimitě, primárně tedy mužské násilí, může zahrnovat násilí v transnacionálních mezilidských vztazích, hrozby na dálku, únosy, „násilí ze cti“, „vraž-

dy ze cti“, obchodování s lidmi, pašování lidí, nucené sňatky (Gill, Anitha 2011) a masivní rozšíření obchodu se sexem a zjednodušení sexuálního násilí prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (Hearn 2006).

Řada teorií, feministických i nefeministických, které se týkají transnacionálních vztahů, komplexity transnacionálního ekonomického, politického a kulturní změny, deteritorializace a translokality a hybridity, je relevantní pro přehodnocení různorodých a měnících se forem a procesů transnacionálního násilí v transnacionální intimitě (např. Appadurai 1996; Hannerz 1996; Ong 1999; Faist 2000; Westwood, Phizacklea 2000; Hearn 2004b; Merry 2006; Vertovec 2009; Hearn et al. 2013). Transnacionální násilí v intimitě se odehrává rozptýleně, jako rozptýlené a vzdálené násilí, překračující státní hranice a společenské formy, které mohou přesahovat národní stát, stejně jako virtuální násilí (Hearn 2010).

Konkrétně se násilí a intimita vyskytují v celé řadě transnacionálních kontextů utvářených transnacionálními rozptýlenými rodinami, nadnárodními korporacemi, nadnárodním organizovaným zločinem, migrací, domácí nájemní prací, řetězci péče, kde hraje zásadní roli také status „nelegálních“ migrantů, migrantů s neplatnými dokumenty a uprchlíků, kteří čelí různým ohrožením, jež jsou vzájemně propojena. Rozsáhlý výzkum intersekcionalních vazeb mezi migrací a ohrožením žen intimním partnerským násilím zdůrazňuje „...mnohostranné interakce kultury, chudoby, imigračních zákonů a politik v hostitelské zemi a jiných kontextuálních faktorů, [které] zjevně posilují ohrožení migrantek genderovým násilím ...“ (Kiwanka 2010: 164; viz Lefko-Everett 2007). V případě žen je imigrační status obzvláště důležitým faktorem (Menjívar, Salcido 2002; Burman, Chantler 2005; Raj et al. 2005), kvůli kterému je tak obtížné objasnit spleť násilí a intimity. Jak to vyjádřila jedna z migrantek ve výzkumu provedeném Monicou Kiwanuka (2010: 167): „*Byla jsem s ním, protože jsem nebyla usazená, dali jsme se dohromady, protože jsem neměla kam jít, byla jsem bez jídla a především jsem se musela držet Jihoafričana, aby mi pomohl sehnat papíry [právní dokumentaci] ... Dělal to [zneužíval mě], protože věděl, že nemám kam jít ...*“

Násilí a intimita se vyskytují také v kontextech transnacionálního kolektivního násilí, války a militarismu. To platí ve válečných zónách a postkonfliktních situacích, kdy prvky války nebo militarismu pokračují i v období míru v podobě násilí mužů na ženách, přičemž domácí násilí a válka se často vzájemně posilují; jedna forma násilí se vyskytuje v kontextu dalších forem násilí. Transnacionální vztahy násilí, včetně transnacionálního dělby práce, mají dopad na násilí v intimitě. Transnacionalizace, s neoliberálními i dalšími trajektoriemi, produkuje „komplexní socialitu, ve které se protínají generační, lokální a globální procesy“ s genderem a dalšími faktory. Ray dále doplňuje: „Mezinárodní projekty neoliberálních strategií vytvořily násilnou formu ohrožení a vyvlastnění“, což vytváří podmínky pro další interpersonální a strukturální násilí (Ray 2011: 80). Jak vysvětluje

Walby (2009), násilí mocných je mnohem rozšířenější, než je násilí méně mocných; společenské režimy nerovnosti jsou klíčem k pochopení interpersonálního násilí.

Pojmenování a rámování

Vedle obrovského rozsahu domácího násilí a paradoxu násilí a intimity existují i další důvody, proč je domácí násilí významným tématem sociologie a sociální teorie. Jako jiné formy násilí vyžaduje ze strany sociologie a sociologů a socioložek uvědomění si vlastní pozice, orientaci a rámování, které zahrne intersekcionální genderové vztahy moci. Proto třetí oblast sociologického významu domácího násilí spočívá v politice jeho pojmenování a rámování, a to jak lingvistického, tak společenského (Klein, Kelly 2013). Tato sada fenoménů, jednání a procesů je neobvyklá vzhledem k rozličnosti svých pojmenování a rámců, v nichž je v sociologických a příbuzných kontextech koncipována, například: „domácí násilí“, „rodinné násilí“, „manželské násilí“, „intimní násilí“, „partnerské násilí“, „intimní partnerské násilí“, „týrání žen“, „násilné vztahy“, „týrání manželky“, „bití manželky“, „násilí proti ženám“, „násilí proti manželkám“, „násilí proti známým ženám“, „donucovací kontrola“, „týrání žen a dětí“ a formy „sexuálního násilí“.

Důležité je nechávat všechny tyto koncepty jako ekvivalentní. Jednotlivé rámce se liší v tom, jak jsou explicitně nebo implicitně genderovány, a ve svých klíčových sociálních a institucionálních odkazech. I když všechny narážejí na určité limity, existují pragmatické důvody pro to, abychom nadále používali koncept domácího násilí, i proto, že ho přijímají mnohé ženy, i když násilí se neomezuje na domácí prostředí a vztahy. Poznání a teoretická chápání neslouží jen akademickým debatám. Jejich rezonance s žitou realitou je totiž zjevně důležitá. Pojmenování není nevinné. Další násilí na známých osobách může zahrnovat „sexuální vykořisťování“, „obchodování s lidmi“ a „pašování lidí“, které zdůrazňují protnutí například se sexualitou, migrací a národností. I když obecně dominuje mužské heterosexuální násilí, násilí páchané ženami a transgenderové násilí jsou také v různé míře uznávány.

Různá pojmenování a rámování se úzce pojí s otázkami definice toho, co ustavuje násilí v situacích intimity a kolem nich, a s otázkami explanace obecně. Různí výzkumníci a výzkumnice mají tendenci definice domácího násilí redukovat nebo rozšiřovat (Bufacchi 2005). Násilí může být chápáno v intencích určitých aktů obvykle přímého fyzického nebo sexuálního násilí, zejména v oblasti práva a v mnoha šetřeních výskytu násilí (viz Martinez, Schrötte et al. 2006), zaměřit se ale pouze na ně nestačí. Kdo definuje násilí a jak je definováno, je stěžejní. Ženy, které zažívají násilí v intimních vztazích, zakoušejí obrovskou šíři násilí, jehož jednotlivé podoby jsou oddělené nebo propojené: fyzické násilí a výhrůžky, sexuální, emocionální/verbální/psychologické násilí, ekonomické/vyživovací, reprodukční/zdravotní, sociální, prostorové, časové a reprezentační násilí (Hanmer 1996). Pluralizace násilí na násilí v množném

čísle je způsobem, jak tento fakt uznat. Násilníci mívají užší definice, které se zaměřují na „incidenty“ fyzického násilí ve specifickém čase a místě, které (i) je více než strkanecem, nebo (ii) obsahuje usvědčení, nebo (iii) pravděpodobně způsobí poškození, zejména viditelné poškození, nebo (iv) není chápáno útočníkem jako specificky sexuální. Tato omezená chápání toho, co se považuje za násilí, jsou potom typicky konstruována jako úchylka a jsou odlišena od normálního, každodenního života. Je důležité si uvědomit, že mezi mužskými vysvětleními jejich vlastního násilí a tím, jak muži často rozvíjeli sociální teorii, existují často paralely v tom smyslu, že v obou případech jsou bagatelizovány takové otázky, jako je interpersonální nebo domácí násilí, se zdůvodněním, že nejsou skutečné a že nepředstavují jak hlavní oblast každodenního domácího života, tak hlavní aspekt pro konstruování „té pravé“ sociální teorie. Násilí je konstruováno jako odehrávající se v „epizodách“, jako „epizodické“. Je epizodizováno.

Ve skutečnosti ale existuje velká šíře násilí a zneužívání, včetně ponižování, výhrůžek a kontroly. Navíc platí, že čím častěji násilí probíhá, tím méně je pravděpodobné, že takové jednání bude chápáno jako násilí. A čím více násilí, tím menší může být potřeba násilí páchat, aby byla udržena kontrola. Domácí násilí, tak jak ho chápe většina feministek a feministů a odborníků a odbornic v praxi, zahrnuje vzorce násilného chování uplatňující moc a kontrolu v intimních vztazích prostřednictvím zastrašování, výhrůžek a poškozujícího nebo obtěžujícího chování (Carmody 2006; Stark 2007; Brush 2009). Domácí násilí proto závisí na chápání újmy, kterou zakouší týraná osoba či osoby. Je proto lépe násilí vidět jako materiální, tělesné a poškozující procesy v čase, spíše než zdravotně nebo právně definované specifické chování (viz zločin „hrubého porušení integrity“ ve švédském trestním právu z roku 1999).

Existují také méně studované formy domácího násilí, jako je násilí na sestřích, jiných členech domácnosti, domácích zaměstnankyních nebo sousedkách, násilí páchané dětmi, často syny, na rodičích, často matkách, nebo mateřské odcizení, kde muž zničí vztah mezi matkou a dítětem (Morris 2008). Nové formy domácího násilí vznikají prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Důležité jsou zejména transnacionální patriarchální procesy a virtuální násilí pomocí informačních a komunikačních technologií, jako je vynucené používání pornografie, používání pornografie s dětmi, digitální šikana, kyberpronásledování, internetové obtěžování, „nahrávání násilí pro zábavu“ (*happy slapping*), výhrůžné blogování atd. Používání sexuálních panen, sexuálních robotů a teledildoniky vytváří další možnosti násilí a zneužívání (Levy 2007). Domácí násilí již není založeno pouze na bití za zavřenými dveřmi domácnosti.

Zaměřit se na specifické, předem určené akty fyzického násilí může opomíjet další formy násilí. Co se počítá jako násilí nebo zneužití, zahrnuje předchozí nebo potenciální násilí, předpokládané nebo skutečné výhrůžky a zastrašování, násilí ukotvené v sociálních vztazích, procesech kumula-

ce násilí v čase a různé psychologické, emocionální, verbální a jemné násilnosti a kontroly, pocity strachu, ponižování, zastrasování, pokoření, izolaci, zajetí, virtuální nebo skutečně uvěznění a situace, kdy lidé kolem, okolí a události vyvolávají pocit nepohodlí nebo pocit, že člověk ztrácí kontrolu. Pojmenování, rámování a definice takového násilí poukazují na obtíže v chápání sociálních fenoménů mimo sociální kontext. Jejich sociologický význam spočívá v tom, že poukazují na napětí mezi jasnými mocensky nabitými společenskými a mezilidskými vzorci, že upozorňují na *nemožnost rozhodnout* o významu *specifických* typů chování, zakoušených důsledků a povahy kontroly, i když to nezahrnuje nic víc než pohled nebo zdvižené obočí jako varování. Úzce empirická, *a priori* behaviorální pojetí nejsou v tomto smyslu dostačující pro pojmenování, rámování a definici domácího násilí, a někdy jsou dokonce nebezpečná.

Vysvětlení, odpovědnost a jednání

Čtvrtá oblast sociologického významu se také týká napětí, či dokonce paradoxu, totiž vztahu mezi eticko-politickými otázkami odpovědnosti a analytickým vysvětlením. Různá pojmenování, rámování a definice se vepisují do různých vysvětlení a předkládají různá vysvětlení, která jsou více či méně genderovaná a více či méně intersekcionalní. Zahrnují individuální, psychologická a psychodynamická vysvětlení; rodinné, komunitní, environmentální, (sub)kulturní, systémové a ekologické teorie; společenské, strukturní, patriarchální, poststrukturní, postkoloniální a intersekcionalní přístupy. Shrnutí mezinárodního výzkumu „rizikových faktorů“ „domácího násilí“ poukázalo na tyto rizikové faktory: předchozí domácí útok; drobné násilí předznamenávající eskalaci v hrubé násilí; izolace; genderové nerovnosti ve vztahu;³ chudoba, sociální vyloučení; zaměstnanecký status žen; těhotenství, špatné zdraví, postižení; násilí v rodině původu/přítomnost u násilí; kriminální historie; spolu-výskyt násilí na dětech a mladistvých (Walby, Myhill 2001). Fyzické partnerské násilí bylo také spojeno s riskantními sexuálními praktikami, včetně praktik mimo daný sexuální vztah (Jewkes et al. 2011). Různá vysvětlení mohou koexistovat a protirečit si, přičemž ale rovněž platí, že různé formy násilí vyžadují různé přístupy.

Konstrukce vysvětlení však musí být opatrná. Každé vysvětlení totiž může být využito násilníkem jako vysvětlení, které je již zaužívané, nebo dokonce jako racionalizace, která odvrací pozornost od merita věci. Jak násilí, tak intimita se mohou jevit jako paradoxní formy jednání, kdy může být člověk pouze konajícím, nebo aktérem. Když je muž násilný vůči ženě, kterou „miluje“ nebo se kterou „má sexuální vztah“, násilí je obvykle muži konstruováno jako úchylka. Může se mu zdát, že násilí se mu „děje“, že v něm není vlastním aktérem a že za ně nenese odpovědnost, jak to vyjádřil jeden muž z Velké Británie, když hovořil o svém násilí: „... ještě před pár lety jsem si nemyslel, že jde o násilný incident, když jsem ji přišpendlil ke stěně, to se prostě dělo pořád ...“ [můj důraz]. (cit. v Hearn 1998: 119).

Oproti tomu může být násilí vnímáno jako výraz aktérství, volby a záměru zranit, za což jsou (obvykle) muži (individuálně) odpovědní, jako je tomu v právním diskursu. Rozpracování adekvátní teorie jednání, volby a odpovědnosti ve vztahu k násilí je ale problematické. Na pojetí individuální odpovědnosti se odvolávají jak neoliberální, tak sociálně-demokratické ideologie: v první jsou jedinci často vnímáni jako atomizovaná, negenderovaná, ekonomická, suverénní individua, ve druhé jako „odpovědní jednotlivci“, kteří mají určitou pozici v rámci společenských tržních sil, i když ne jednoznačnou nebo protichůdnou.

Feministické přístupy k odpovědnosti situaci dále komplikují. Feministická teorie/praxe obecně trvá na odpovědnosti mužů za jejich násilí. Ale pojetí volby a odpovědnosti musejí být používána opatrně, neboť mohou podporovat liberální individualismus, který je sám předmětem některých forem feministické poststrukuralistické kritiky autonomního, unifikovaného, racionálního negenderovaného jednotlivce, a zároveň přispívá k přehlížení strukturálních aspektů. Otázky odpovědnosti a volby jsou důležité zejména v souvislosti s rozptýlením domácího násilí do oddělených domácností. Bez diskursu, který bude zdůrazňovat společenské dimenze spíše než dimenze aktérské, může být ale násilí jednoduše redukováno na určité typy chování, aniž bychom věnovali odpovídající pozornost významům nebo společenským formám, které konstruují intersekcionalní genderové vztahy. V takovém případě se ale problém odpovědnosti může objevit v jiném hávu, neboť zde existuje nebezpečí, že domácí násilí bude jednoduše konstruováno jako strukturální násilí, aniž by byla uznána důležitost aktérství.

Gender, hegemonie a diskurs

Pátou oblastí napětí a paradoxu, která má význam ve vztahu ke změně, je místo násilí ve vztahu ke společenské patriarchální genderové hegemonii (Hunnicut 2009) a komplexitě intersekcionalních genderových vztahů a diskursů. To neznamena, že by „domácí násilí“ mělo být chápáno jednoduše jako specifické chování, „věc“, která má být vysvětlena, ale jako hluboce ukotvený politicko-ekonomicko-kulturní fenomén se širšími společenskými formacemi. Taková perspektiva je protichůdná jak k přístupům, které vidí „domácí násilí“ *uvnitř* politické ekonomie, tak těch, které nejsou schopny uznat jeho politicko-ekonomickou povahu. Hybridní a mnohopříčinná vysvětlení, která kombinují několik faktorů nebo oblastí, se významným způsobem posouvají tímto směrem, například směrem k ekonomii, vyloučení na trhu práce, izolaci, bytové situaci, nemožnosti muže dostát roli živitele, k zohlednění stresu a patriarchální mužské podpory mezi vrstevníky (DeKeseredy, Schwartz 2002, 2005). Nebo směrem k zahrnutí sociální izolace, chybějících podpůrných sítí, nerovného přístupu ke zdrojům, centralizované autority a nedostatku přístupu k nenásilným sítím (Michalski 2004). Anebo také k zahrnutí makrogenetické, mezogenetické, mikrogenetické a ontogenetické úrovně (European Commission 2010, kap. 5).

Oproti tomu, jak je intimní násilí prezentováno v některých mediálních a akademických diskusích, je intimní násilí charakterizováno silnou genderovou asymetrií (Walby, Allen 2004). V šetřeních incidence, která znovu analyzují data z hlediska frekvence a rozsahu dopadu, je genderová dělba viktimizace zřejmá. Nejtypičtější formou dospělého násilí uvnitř rodin, domácností, spolubydlení, intimních vztahů a jejich následných rozpadů a obnovení, je mužské násilí na ženách a dětech. Ve většině společností jsou muži většinou původci násilí, zejména takového, které je *plánované, promyšlené, silné, fyzicky poškozující, zanechávající trvalé poškození, fyzicky ohrožující, dlouhodobé, eskalující, kumulativní, sexuální nebo sexualizované, trvalé, neodvetné, neobrané, násilně kontrolující* stejně jako většina násilí, které je *kolektivní, institucionální, organizované a vojenské*, tyto formy jsou někdy „domácí“ a mohou utvářet kontexty pro mužské domácí násilí (Hearn, McKie 2010). Zatímco frekvence a závažnost násilí vykonávaného mužskými partnery je mnohem větší, ženy mohou být a také jsou násilné; nicméně se odhaduje, že tři čtvrtiny ženských násilných aktů jsou sebeobrané, přičemž 90 % veškerého násilí ve veřejných prostorech, uvnitř a kolem domova a v intimních vztazích vykonávají muži (Kimmel 2002). V této sekci se proto zaměřím specificky na mužské násilí na jim známých ženách a dětech, spíše než na genderově neutrální „domácí násilí“.

Zároveň je ale možné tvrdit, že to ve skutečnosti nejsou „muži“, kdo vykonávají násilí na ženách, ale státy, trhy a sociální struktury, které jsou odpovědné za dělbu moci a práce, jež jsou odpovědné za dělbu násilí či zneužívání mužských a ženských těl. Nicméně státy, trhy a sociální struktury nejsou odtělesněné, bez genderové entity, obvykle jim totiž dominují muži. Zaměřit se tímto způsobem zcela jistě neznamená, že budeme chápat muže a mužské násilí esencielisticky nebo naturalisticky. Jde spíše o to zvážit společenskou kontextualizaci a odlišnosti mezi muži a mezi typy mužského násilí. I když násilí může být středem patriarchálních vztahů, muži a násilí se nerovnájí sobě navzájem a muži nejsou deterministicky násilní. „Muži“ jsou zde konceptualizováni jako neesenciální sociální kategorie, která není záležitostí biologického pohlaví nebo kulturního genderu, ale je to „postkonstrukce“ vtěleného materiálně-diskursivního genderu/pohlaví nebo jednoduše „genhlaví“ (v originále „gex“, pozn. překl.) (Lykke 2010b; Hearn 2012a).

V soudobých kritických studiích mužů a maskulinit má důležité místo koncept hegemonie, např. „mužská hegemonie“, „maskulinní hegemonie“ atd. Je to nicméně sám rámec „hegemonické maskulinity“, který se stal téměř hegemonním, zejména v anglofonním výzkumu. Nejcitovanější definice maskulinity je, že je to „konfigurace genderové praxe, která zahrnuje aktuálně přijímanou odpověď na problém legitimacy patriarchátu, která garantuje (nebo se má za to, že garantuje) dominantní pozici mužů a podřízenost žen“ (Connell 1995: 77). Pro koho nebo jak je ale legitimita získávána v případě mužského násilí na známých ženách?

Často totiž není jasné, zda je takové násilí součástí legitimizační konfigurace praxe nazývané hegemonická maskulinita nebo takovou „hegemonii“ podkopává tím, že narušuje to, co je považováno za samozřejmost.

Vysvětlovat mužské násilí na známých ženách pomocí hegemonické maskulinity může zastínit materiální moc mužů uvnitř patriarchálních řádů tím, že se pozornost soustředí na „maskulinitu“ jako základ pro jeho legitimizaci. To by ovšem posunulo analýzu směrem od gramsciovské politicko-kulturně-ekonomické hegemonie vtělené materiálně-diskursivní moci mužů k maskulinitě určené přídavným jménem „hegemonická“ (která je tak hypoteticky intuitivně rozpoznána), která je chápána jako konfigurace praxe, jež legitimizuje genderovou nadvládu. Navíc zatímco hegemonická maskulinita je těžko uchopitelná a je chápána různě jako *konfigurace praxe, aspirace, kulturní ideály, způsoby, jak být mužem a typy mužů* (s různými implikacemi pro patriarchální legitimitu), mužské násilí na známých ženách je *absolutně uchopitelné*. Takové násilí se týká mnohem více než jen odkazu k hegemonické maskulinitě. Předkládám zde tedy spíše obrys širšího pohledu na hegemonii a mnohostranné mocenské analýzy vztahů mužů, maskulinit a mužského násilí na známých ženách (Hearn 2012b). Teoretizace mužského násilí je klíčovou otázkou v hodnocení teorií mužů a maskulinit (McCarry 2007).

Intersekcionalní genderová formace. Ve většině analýz maskulinit je koncept hegemonie používán omezeně a odkazuje na utváření „maskulinit“ spíše než na genderová „uskupeň“ a kategorie (Carrigan et al. 1985: 594). Kategorie „muži“ je ale mnohem hegemoničtější než maskulinita/y (Hearn 2004a). Termín hegemonie mužů přihlíží ke dvojí komplexitě: muži jsou jak sociální kategorie, tak dominantní kolektivní a individuální aktéři sociální praxe (Hearn 2004a; Aboim 2010; Lykke 2010a). Kategorie muži je (znovu)vytvářena v konkrétním každodenním životě a v institucionálních praktikách a na průsečíku s dalšími sociálními kategoriemi, jako je třída, etnicita a sexualita (Lykke 2010a: 64). Stejně jako „ženy“ jsou i „muži“ sociální kategorií otevřenou k pluralitním interpretacím a vyjednáváním (Butler 1994); „muži“ jsou mocná abstrakce ve strukturálních genderových vztazích vůči ženám, která ovlivňuje společenské přerozdělování a uspořádání (Gunnarsson 2011) a je nabitá mocí, včetně násilí na ženách, a to prostřednictvím asociace nebo potenciální možnosti. Mužské domácí násilí se odehrává uvnitř vztahů mezi formacemi „mužů“, „žen“ a dalších genderů v genderové hegemonii a hegemonických rozdílu mezi muži. Zatímco v rámci hegemonické maskulinity je násilí obvykle vykreslováno jako prostředek k dosažení již existujících cílů, a tudíž svou povahou instrumentální nebo strategické (Connell 1995; Gadd 2003: 334), mužské násilí na ženách také ustavuje genderové vztahy (Lundgren 1995). Násilí může být přijatým, i když ne vždy přijatelným, způsobem, jak být mužem. Může fungovat jako odkaz pro chlapce a muže, jak být mužem, jako mocný performativní způsob, jak dokázat, že někdo je mužem, jak

v obecné povaze násilí, tak spíše z hlediska mužského násilí na ženách. Při verbalizaci a ukazování odlišností od žen (Bourdieu 2000; Anderson 2009) se muži často stávají specialisty, experty na násilí, i když některé formy násilí, jako je genitální zmrzačení, mohou být ženskou výsadou.

Intersekcionalní genderová struktura. Rozšíření mužského násilí proti ženám se vztahuje k ideologické a institucionální síle nerovných intersekcionalních genderových struktur (Lundgren et al. 2001; Walby 2009), včetně takového strukturního násilí, jako jsou účinky státu a spřízněných institucí; války a násilí mezi komunitami; chudoba a nerovnosti, lokální i globální; a sociální strukturní vztahy institucí, které byly historicky násilné nebo budovaly nebo byly zbudovány na násilí, jako například kapitalismus. Míra, do jaké je mužské násilí na známých ženách součástí „hegemonické maskulinity“ nebo se s ní překrývá, se bude pravděpodobně lišit podle společenského kontextu. V některých společnostech a společenských podmínkách může takové násilí podřývat *legimititu* mužské nadvlády; v jiných může být pravdou opak. Ve společnostech s vyšší mírou interpersonálního násilí nalezneme argumenty, že mužské násilí na ženách je vlastností hegemonické maskulinity (Morrell et al. 2012);⁴ ve společnostech s nižší mírou násilí a silněji ukotvenou ideologií genderové rovnosti bývá argumentováno, že takové spojení není vhodné (Hearn et al. 2012). V rostoucí míře je nutné chápat násilí jako transnacionální, s mnohačetnými formami uvnitř trans(nacionálních) patriarchátů.

Mužské pluralitní materiální praktiky. Různé struktury násilí zahrnují systémy distinkcí a kategorizací mezi různými intersekcionalními formami mužů a mužských materiálních praktik vůči ženám, dětem a dalším mužům. Mnohostrannost moci se týká širokých variací v násilí, od častějších forem k těm méně častým, jako je vražda. Spíše než chápat formy násilí jako kontinuum mohou být různé typy násilí charakterizovány jako shluky nebo usazeniny činů. To vyžaduje komplexní pohled na intersekcionalní genderovou hegemonii. Hegemonie zahrnuje nejrozšířenější, opakované formy mužských praktik, které jsou relevantní pro násilí. Ty nazývané „komplicitní“ jsou ústřední pro konstrukci mužů a způsobů, jak být mužem ve vztahu k ženám, dětem a dalším mužům. Možná to, co je komplicitní, je také hegemonické, jako v každodenních typech násilí ve sportu, mezi některými chlapci nebo v souvislosti s ukončením vztahu.⁵

Existuje množství způsobů bytí mužem, které udržují násilí. Je zajímavé, že tři z nejvíce uznávaných, bytí soupeřících maskulinit mohou napomáhat mužskému násilí na ženách: a) hegemonická maskulinita jako legitimizující patriarchální řád; b) komplicitní ve smyslu schvalující; c) podřízená ve smyslu vynahrazující si relativní nedostatek moci. Takové praktiky se pojí s třídním postavením a dalšími sociálními průsečíky. V některých společnostech vyvěrá symbolické násilí třídy – systémů významů prezentovaných jako čistě legitimních a vnucených druhým s cílem udržet mocenské vztahy – částečně z toho, že jak fyzické násilí, tak symbolické násilí nejsou uznávány jako násilí mezi osobami z vyš-

ších tříd, zatímco násilí, zejména fyzické a sexuální násilí, může být uznáváno hlavně nebo pouze mezi osobami z pracující třídy. Na základě toho se můžeme ptát, které praktiky mužů ve státu, náboženství, médiích a tak dále, na národní i transnacionální úrovni, jsou nejmocnější z hlediska nastolování agendy v systémech rozlišování a uznávání násilí. Mužská nadvláda pokračuje v násilných institucích a státní kontrole násilí, v konstrukcích, identifikaci, pojmenování a definování násilí. Samotná konstrukce toho, co je chápáno jako násilí, se týká historického průsečíku genderové moci, sociálních rozdílů, ideologie a hegemonie.

Mužské pluralitní materiální diskursy. Proměnlivé, často protichůdné diskursy mužů týkající se určitých forem násilí a násilných maskulinit přetrvávají. Různorodé mužské každodenní, „naturalizované“ a nezpochybňované praktiky a diskursy zahrnují mnohačetné, často protichůdné, odůvodnění násilí. Mužské násilí může být zdrojem pýchy, může být ostudné nebo rutinní při znovuvytváření moci, nebo být protireakcí na ztrátu nebo pocítované ohrožení moci. Konstrukce mužů, maskulinit a násilí si mohou protičeřit, přičemž mezi „odpovědností“ a „násilím“, „ctí“ a „násilím“, „respektem“ a „násilím“ mohou existovat komplexní vztahy. Mužské násilí na známých ženách může být snahou posílit ideologii, která je již více než nezpochybnitelná: například ideologie lásky v manželství. Násilí může být konáno pro téměř protichůdné důvody: brutální projev syrové moci, po kterém již nemusí být nutné vynucovat poslušnost násilím; a opětovné potvrzení toho, co je považováno za ztrátu moci, odpověď na výzvy vůči této autoritě, když ženy *nedělají* to, co muži očekávají, v péči o děti, o domácnost, v sexualitě, v kterémžto případě může být násilí považováno za známku (možné) slabosti. Může jít o obojí. Použití násilí může být ostudné. Jak podotýká Jefferson (2002: 71), násilníci se zřídka svým násilím chlubí; obvykle nejde o kulturní hrdiny. V mnoha kontextech je násilí proti ženám daleko od „nejuznávanějšího způsobu, jak být mužem“. Na druhou stranu může odsouzení násilí zhodnotit jiné nebo dominantní formy mužů/maskulinit jako „nadřazenost“ nenásilných nebo méně nápadně násilných mužů/maskulinit. Tyto kombinace přispívají ke konstrukci mužů. Nutná je taková materiálně-diskursivní analýza násilí, která *neredukuje* tělo, zneužívané a zneužívající, na text (Hearn 2014). Mužské násilí na známých ženách zahrnuje jak násilí, tak mluvení o násilí, a obě jsou *zároveň materiální a diskursivní*.

Závěrečné poznámky: Násilí a znalost

Domácí násilí má sociologický význam jako paradoxní fenomén, ve složitých vztazích intimity a násilí, v jeho pojmenování a rámování, z hlediska vysvětlení a odpovědnosti a s ohledem na jeho ukotvenost v hegemonických společenských formacích. Konkrétněji je nutné chápat mužské násilí na jim známých ženách jako mnohem více než jen výsledek hegemonní maskulinity, ale jako prostředek mnohostranné mocenské analýzy místa násilí v rámci hegemonie.

Při analýze domácího násilí panuje neustálé pokušení snažit se vysvětlit domácí (většinou mužské) násilí *odkazem k „něčemu jinému“*, k dalším společenským rozdílům, zejména k rozdílům v ekonomické třídě, ale také věku, lokalitě, náboženství, sexualitě. Může se to zdát jako zcela zřejmé, nestačí to ale k postižení autonomie a sebe reprodukující se povahy násilí a systémů násilí. Násilí není vždy jednoduše podmnožinou nějakých dalších společenských rozdílů. To implikuje změnu perspektivy od chápání násilí jako vždy „způsobeného“ něčím jiným k pojetí, kde praktika násilí je sama formou společenské nerovnosti, nerovného a znerovnoprávnující sociálního strukturního rozdělení a vztahu *sama o sobě*. Násilí je sociální distribucí toho, *kdo dělá co komu*. Je často prostředkem k cíli, ke kontrole žen ze strany mužů a udržení patriarchálních institucí a moci a dalších intersekcionalních systémů, a občas je to cíl sám o sobě, „autotelický“, sám pro sebe (Schinkel 2010). Násilí je prostředkem, jak posílit moc a kontrolu, a je mocí a kontrolou samo o sobě. Násilí *rozlišuje* lidi, individuálně a strukturně, jde o formu zásadní tělesné diskriminace. Domácí násilí zahrnuje jak detailní specifika brutální i jemné každodenní aktérské kontroly času, tak společenské, komparativní a transnacionální procesy. Mužské násilí na jim známých ženách je strukturou, procesem a výsledkem nadvlády.

Násilí je také *formou znalosti*, samo je ovlivňováno předchozím násilím, společenským a mezilidským. Zkušenost bytí, dokonce bytí naživu, je ovlivněna tím, co je chápáno jako platná znalost o násilí. Násilí konstruuje znalost, vytváří znalost pro ty, na kterých je násilí páčeno, a redukuje jejich hlas, někdy dokonce úplně, v případě zabití. Tyto konstrukce poskytují kritéria pro posuzování spolehlivosti další znalosti o násilí.

Konstruování sociologické znalosti o genderovaných intersekcionalních formách domácího násilí vyžaduje, aby tomuto tématu bylo věnováno více pozornosti jak v empirickém výzkumu, tak v teorii. Znamená analýzu různých již uvedených otázek: paradoxu násilí a intimity; sociálních procesů pojmenování a rámování; metodologických otázek vysvětlení, odpovědnosti a jednání; hegemonie a diskursu (v intersekcionalní genderové formaci a strukturách a pluralitních materiálních praktikách a diskurzech mužů), stejně jako otázek samotných vztahů násilí a různých druhů znalosti. Často stojí za to se ptát, jak uspokojivá může být sociologická teorie nebo sociální teorie pro analýzu domácího násilí jako test takové teorie. Sociologie a sociologové by se měli snažit být nenásilní/neškodit, nejen v etických kodexech pro výzkum „těch druhých“, ale jako disciplína, instituce a v každodenních praktikách mimo dosah veřejného pohledu.

Poděkování

Tento článek je zásadně přepracovanou verzí článku „Sociologický význam domácího násilí: napětí, paradoxy a důsledky“, který byl zveřejněn v roce 2013 ve zvláštním vydání časopisu *Current Sociology* „Násilí a společnost: Úvod do nově vznikajícího oboru sociologie“, roč. 16, č. 2: 152–170. Jsem

vděčný Sylvii Walby a anonymním recenzentům jak v časopise *Current Sociology*, tak v časopise *Gender, rovné příležitosti, výzkum* za jejich konstruktivní připomínky k předchozí verzi tohoto článku.

Literatura

- Aboim, S. 2010. *Plural Masculinities*. Farnham: Ashgate.
- Anderson, K. L. 2009. „Gendering Coercive Control.“ *Violence Against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 15, No. 12: 1444–1457, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801209346837>.
- Appadurai, A. 1996. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Beck, U., Beck-Gersheim, E. 1995. *The Normal Chaos of Love*. Oxford: Polity.
- Beilharz, P. (ed.). 2002. *Zygmunt Bauman: Four-Volume Set*. London: Sage.
- Benjamin, J. 1988. *The Bonds of Love*. New York: Pantheon.
- Benjamin, W. 1990. „Ke kritice násilí.“ *Sociologický časopis*, roč. 26, č. 6: 543–551.
- Berlant, L., Warner, M. 1998. „Sex in Public.“ *Critical Inquiry*, Vol. 24, No. 2: 547–566.
- Black, D. 1976. *The Behavior of Law*. New York: Academic.
- Bourdieu, P. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.
- Brown, C. 1981. „Mothers, Fathers, and Children: From Private to Public Patriarchy.“ Pp. 239–267 in Sargent, L. (ed.). *Women and Revolution*. Boston: South End Press.
- Brush, L. D. 2009. „Guest Editor's Introduction.“ *Violence Against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 15, No. 12: 1444–1457, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801209346837>.
- Bryant, C., Peck, D. L. (eds.). 2007. *21st Century Sociology Reference Handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bufacchi, V. 2005. „Two Concepts of Violence.“ *Political Studies Association*, Vol. 3, No. 2: 193–204.
- Burman E., Chantler, K. 2005. „Domestic Violence and Minoritisation: Legal and Policy Barriers facing Minoritised Women Leaving Violent Relationships.“ *International Journal of Law and Psychiatry*, Vol. 28, No. 1: 59–74, <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijlp.2004.12.004>.
- Butler, J. 1994. „Contingent Foundations: Feminism and the Question of ‚Postmodernism‘.“ Pp. 153–170 in Seidman, S. (ed.). *The Postmodern Turn: New Perspectives of Social Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511570940.011>.
- Carmody, D. C. 2006. „Domestic Violence.“ In Ritzer, G. (ed.). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. 11 Volumes. Oxford: Blackwell.
- Carrigan, T., Connell, R. W., Lee, J. 1985. „Towards a new sociology of masculinity.“ *Theory and Society*, Vol. 14, No. 5: 551–604.
- Chambers, C. 2005. „Masculine Domination, Radical Feminism and Change.“ *Feminist Theory*, Vol. 6, No. 3: 325–346, <http://dx.doi.org/10.1177/1464700105057367>.

- Connell, R. W. 1995. *Masculinities*. Cambridge: Polity.
- Corvo, K., Dutton, D. G., Chen, W. Y. 2008. „Toward Evidence-Based Practice with Domestic Violence Perpetrators.“ *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, Vol. 16, No. 2: 111–130, <http://dx.doi.org/10.1080/10926770801921246>.
- Crenshaw, K. W. 1989. „Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics.“ *University of Chicago Legal Forum*, No. 140: 138–167.
- DeKeseredy, W. S., Schwartz, M. D. 2002. „Theorizing Public Housing Woman abuse as a Function of Economic Exclusion and Male Peer Support.“ *Women's Health and Urban Life*, Vol. 1, No. 2: 26–45.
- DeKeseredy, W. S., Schwartz, M. D. 2005. „Masculinities and Interpersonal Violence.“ Pp. 353–366 in Kimmel, M., Hearn, J., Connell, R. W. (eds.). *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Domestic Violence Against Women Report 2010. Special Eurobarometer 344. Conducted by TNS Opinion & Social for Directorate-General for Justice, Freedom and Security, European Commission.
- Donzelot, J. 1979. *The Policing of Families*. New York: Pantheon.
- Dutton, D. G. 2006. *Rethinking Domestic Violence*. Vancouver: University of British Columbia Press.
- Engels, B. 1949. *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu*. Praha: Svoboda.
- European Commission 2010. *Feasibility Study to Assess the Possibilities, Opportunities and Needs to Standardise National Legislation on Violence Against Women, Violence Against Children and Sexual Orientation Violence*. Luxembourg: European Commission.
- Faist, T. 2000. *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Clarendon.
- FRA 2014. *Violence Against Women: An EU-wide survey*. Vienna: Fundamental Rights Agency.
- Gadd, D. 2003. „Reading between the Lines: Subjectivity and Men's Violence.“ *Men and Masculinities*, Vol. 5, No. 4: 333–354, <http://dx.doi.org/10.1177/1097184X02250838>.
- Gane, M. 1993. *Harmless Lovers? Gender, Theory and Personal Relationships*. London: Routledge.
- Giddens, A. 1992. *The Transformation of Intimacy*. Cambridge: Polity.
- Gill, A., Anitha, S. (eds.). 2011. *Forced Marriage: Introducing a Social Justice and Human Rights Perspective*. London: Zed.
- Goldner, V., Penn, P., Sheinberg, M., Walker, G. 1990. „Love and Violence: Gender Paradoxes in Volatile Relationships.“ *Family Process*, Vol. 29, No. 4: 343–364, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1545-5300.1990.00343.x>.
- Grandin, E., Lupri, E. 1997. „Intimate Violence in Canada and the United States: A Cross-cultural Comparison.“ *Journal of Domestic Violence*, Vol. 12, No. 4: 417–443.
- Gunnarsson, L. 2011. „A Defence of the Category ‚Women‘.“ *Feminist Theory*, Vol. 12, No. 1: 23–37, <http://dx.doi.org/10.1177/1464700110390604>.
- Hagemann-White, C. et al. 2008. *Gendering Human Rights Violations: The Case of Interpersonal Violence*. Brussels: European Commission.
- Hanmer, J. 1996. „Women and Violence: Commonalities and Diversities.“ Pp. 7–21 in Fawcett, B., Featherstone, B., Hearn, J., Toft, C. (eds.). *Violence and Gender Relations*. London: Sage.
- Hanmer, J., Itzin, C. (eds.). 2000. *Home Truths about Domestic Violence: Feminist Influences on Policy and Practice, A Reader*. London: Routledge.
- Hanmer, J., Saunders, S. 1984. *Well-founded Fear: A Community Study of Violence to Women*. London: Hutchinson.
- Hannerz, U. 1996. *Transnational Connections: Culture, People, Places*. London: Routledge.
- Hanssen, B. 2000. *Critique of Violence*. New York: Routledge.
- Harvey, P., Gow, P. (eds.). 1994. *Sex and Violence: Issues in Representation and Experience*. London: Routledge.
- Hausmann, R., Tyson, L. D., Zahidi, S. 2012. *The Global Gender Gap Report 2012*. Geneva: World Economic Forum.
- Hearn, J. 1991. „Gender: biology, nature and capitalism.“ Pp. 222–245 in Carver, T. (ed.). *The Cambridge Companion to Marx*. New York: Cambridge University Press.
- Hearn, J. 1992. *Men in the Public Eye*. London: Routledge.
- Hearn, J. 1998. *The Violences of Men: How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women*. London: Sage.
- Hearn, J. 2004a. „From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men.“ *Feminist Theory*, Vol. 5, No. 1: 49–72, <http://dx.doi.org/10.1177/1464700104040813>.
- Hearn, J. 2004b. „Tracking ‚the Transnational‘: Studying Transnational Organizations and Managements, and the Management of Cohesion.“ *Culture and Organization*, Vol. 10, No. 4: 273–290, <http://dx.doi.org/10.1080/1475955042000313722>.
- Hearn, J. 2006. „The Implications of Information and Communication Technologies for Sexualities and Sexualized Violences: Contradictions of Sexual Citizenships.“ *Political Geography*, Vol. 25, No. 8: 944–963, <http://dx.doi.org/10.1016/j.polgeo.2006.08.007>.
- Hearn, J. 2009. „Patriarchies, Transpatriarchies and Intersectionalities.“ Pp. 177–192 in Oleksy, E. (ed.). *Intimate Citizenships: Gender, Sexualities, Politics*. London: Routledge.
- Hearn, J. 2010. „‚It Just Happened‘: Elements of a Transnational Sociology of Men's Violence to Women in Intimate Relationships.“ *Plenary Paper*, the International Sociological Association Conference, Gothenburg, July.
- Hearn, J. 2012a. „Male Bodies, Masculine Bodies, Men's Bodies: The Need for a Concept of Gex.“ Pp. 307–320 in Turner, B. S., Davis, K., Evans, M., Pitts, V., Weinberg, D., Soon-hee, W. (eds.). *Handbook of the Body*. London: Routledge.

- Hearn, J. 2012b. „A Multi-faceted Power Analysis of Men's Violence to Known Women: From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men.“ *Sociological Review*, Vol. 60, No. 4: 589–610, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-954X.2012.02125.x>.
- Hearn, J. 2014. „Men, Masculinities and the Material(-)discursive.“ *NORMA: The International Journal of Masculinity Studies*, Vol. 9, No. 1: 5–17, <http://dx.doi.org/10.1080/18902138.2014.892281>.
- Hearn, J., Blagojević, M., Harrison, K. (eds.). 2013. *Rethinking Transnational Men: Beyond, Between and Within Nations*. New York: Routledge.
- Hearn, J., McKie, L. 2010. „Gendered and Social Hierarchies in Problem Representation and Policy Processes: ‚Domestic Violence‘ in Finland and Scotland.“ *Violence Against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 16, No. 2: 136–158, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801209355185>.
- Hearn, J., Nordberg, M., Andersson, K., Balkmar, D., Gottzén, L., Klinth, R., Pringle, K., Sandberg, L. 2012. „Hegemonic Masculinity and Beyond: 40 years of Research in Sweden.“ *Men and Masculinities*, Vol. 15, No. 1: 31–55, <http://dx.doi.org/10.1177/1097184X11432113>.
- Heiskanen, M., Piispa, M. 1998. *Faith, Hope, Battering. A Survey of Men's Violence Against Women in Finland*. Helsinki: Statistics Finland/Council for Equality between Women and Men.
- Human Development Report 2009. *Overcoming Barriers: Human Mobility and Development*. New York: UNDP. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf>.
- Hunnicutt, G. 2009. „Varieties of Patriarchy and Violence Against Women: Resurrecting „Patriarchy“ as a Theoretical Tool.“ *Violence Against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 15, No. 5: 553–573, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801208331246>.
- Jefferson, T. 2002. „Subordinating Hegemonic Masculinity.“ *Theoretical Criminology*, Vol. 6, No. 1: 63–88, <http://dx.doi.org/10.1177/136248060200600103>.
- Jewkes, R., Sikweyiya, Y., Morrell, R., Dunkle, K. 2011. „The Relationship between Intimate Partner Violence, Rape and HIV amongst South African Men: A Cross-Sectional Study.“ *PLOS ONE*, Vol. 6, No. 9: e24256, <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0024256>.
- Jones, M., Hearn, J. 2008. „Physical Bruises, Emotional Scars, and ‚Love-bites‘: Women's Experiences of Men's Violence.“ Pp. 53–70 in Burr, V., Hearn, J. (eds.). *Sex, Violence and The Body: The Erotics of Wounding*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Jónasdóttir, A. G. 2009. „Feminist Questions, Marx's Method, and the Actualisation of ‚Love Power‘.“ Pp. 58–83 in Jónasdóttir, A. G., Jones, K. B. (eds.). *The Political Interests of Gender: Reconstructing Feminist Theory and Political Research*. Manchester: Manchester University Press.
- Kimmel, M. 2002. „Gender Symmetry‘ in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review.“ *Violence against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 8, No. 1: 1332–1363, <http://dx.doi.org/10.1177/107780102237407>.
- Kiwanuka, M. 2010. „For Love or Survival and Intimate Partner Violence in Johannesburg.“ Pp. 163–179 in Palmary, I., Burman, E., Chantler, K., Kiguwa, P. (eds.). *Gender and Migration: Feminist Intervention*. London: Zed.
- Klein, R., Kelly, L. (eds.). 2013. *Language, Terminology, and Gender-based Violence: How does Language Frame Violence Interventions?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A., Lozano, R. 2002. *World Report on Health and Violence*. Geneva: World Health Organization.
- Lefko-Everett, K. 2007. *Voices from the Margins: Migrant Women's Experiences in Southern Africa*. Cape Town: Migration Policy Series 46.
- Levy, D. 2007. *Love and Sex with Robots: The Evolution of Human-Robot Relationships*. New York: Harper.
- Libal, K., Parekh, S. 2009. „Reframing Violence Against Reframing Violence Against Women as a Human Rights Violation: Evan Stark's Coercive Control.“ *Violence Against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 15, No. 12: 1477–1489, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801209346958>.
- Low, S. M., Lawrence-Zúñiga, D. 2003. „Locating culture.“ Pp. 1–47 in Low, S. M., Lawrence-Zúñiga, D. (eds.). *The Anthropology of Space and Place: Locating Culture*. Oxford: Blackwell.
- Lundgren, E. 1995. *Feminist Theory and Violent Empiricism*. Aldershot: Avebury.
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J., Kalliokoski, A. M. 2001. *Captured Queen: Men's Violence Against Women in ‚Equal‘ Sweden – A Prevalence Study*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.
- Lykke, N. 2010a. *Feminist Studies*. New York: Routledge.
- Lykke, N. 2010b. „The Timeliness of Post-constructionism.“ *NORA: Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Vol. 18, No. 2: 131–136, <http://dx.doi.org/10.1080/08038741003757760>.
- Lynch, K., Baker, J., Lyons, M. 2009. *Affective Equality: Love, Care and Injustice*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Mama, A. 1989. *The Hidden Struggle: Statutory and Voluntary Sector Responses to Violence Against Black Women in the Home*. London: Runnymede.
- Martinez, M., Schröttle, M. et al. 2006. *State of European Research on the Prevalence of Interpersonal Violence and its Impact on Health and Human Rights*. EU FP6 Co-ordination Action on Human Rights Violations. Dostupné z: <[http://www.cahr.v.uni-osnabrueck.de/reddot/CAHRV-reportPrevalence\(1\).pdf](http://www.cahr.v.uni-osnabrueck.de/reddot/CAHRV-reportPrevalence(1).pdf)>.
- Marx, K., Engels, B. 1952. *Německá ideologie*. Praha: Svoboda.
- McCarry, M. 2007. „Masculinity Studies and Male Violence: Critique of Collusion?“ *Women's Studies Interna-*

- tional Forum, Vol. 30, No. 5: 404–415, <http://dx.doi.org/10.1016/j.wsif.2007.07.006>.
- McClennen, J. 2005. „Domestic Violence between Same-Gender Partners: Recent Findings and Future Research.“ *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 20, No. 2: 149–154, <http://dx.doi.org/10.1177/0886260504268762>.
- McKie, L. 2006. „Sociological Work on Violence: Gender, Theory and Research.“ *Sociological Research Online*, Vol. 11, No. 2. Dostupné z: <<http://www.socresonline.org.uk/11/2/mckie.html>>.
- McNay, L. 1999. „Gender, Habitus and the Field: Pierre Bourdieu and the Limits of Reflexivity.“ *Theory, Culture & Society*, Vol. 16, No. 1: 95–117, <http://dx.doi.org/10.1177/026327699016001007>.
- Menjívar, C., Salcido, O. 2002. „Immigrant Women and Domestic Violence: Common Experiences in Different Countries.“ *Gender & Society*, Vol. 16, No. 6: 898–920, <http://dx.doi.org/10.1177/089124302237894>.
- Merry, S. E. 2006. *Human Rights and Gender Violence: Translating International Law into Local Justice*. Chicago: University of Chicago Press.
- Michalski, J. H. 2004. „Making Sociological Sense out of Trends in Intimate Partner Violence.“ *Violence Against Women: An International and Interdisciplinary Journal*, Vol. 10, No. 6: 652–675, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801204265018>.
- Morrell, R., Jewkes, R., Lindegger, G. 2012. „Hegemonic Masculinity/ies in South Africa: Culture, Power and Gender Politics.“ *Men and Masculinities*, Vol. 15, No. 1: 11–30, <http://dx.doi.org/10.1177/1097184X12438001>.
- Morris, A. 2008. *Optimising the „Spaces in-between“: The Maternal Alienation Project and the Politics of Gender in Macro and Micro Contexts*. Doctoral Thesis. Adelaide: University of Adelaide.
- Mukherjee, S. M. (ed.). 2010. *Durkheim and Violence*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Nixon, J., Humphreys, C. 2010. „Marshalling the Evidence: Using Intersectionality in the Domestic Violence Frame.“ *Social Politics*, Vol. 17, No. 2: 137–158, <http://dx.doi.org/10.1093/sp/jxq003>.
- Ong, A. 1999. *Flexible Citizenship: The Cultural Logics of Transnationalism*. Durham, NC: Duke University Press.
- Outhwaite, W. 2009. „Canon Formation in Late 20th-Century British Sociology.“ *Sociology*, Vol. 43, No. 6: 1029–1045, <http://dx.doi.org/10.1177/0038038509345696>.
- Raj, A., Silverman, J. G., McCleary-Sills, J., Liu, R. 2005. „Immigration Policies Increase South Asian Immigrant Women’s Vulnerability to Intimate Partner Violence.“ *Journal of the American Medical Women’s Association*, Vol. 60, No. 1: 26–32.
- Ray, L. 2000. „Memory, Violence and Identity.“ Pp. 145–159 in Eldridge, J., MacInnes, J., Scott, S., Warhurst, C., Witz, A. (eds.). *For Sociology: Legacies and Prospects*. York: Sociologypress.
- Ray, L. 2011. *Violence and Society*. London: Sage.
- Renzetti, C., Edleson, J., Bergen, R. K. (eds.). 2001. *Sourcebook on Violence Against Women*. London: Sage.
- Rose, N. 1990. *Governing the Soul: The Shaping of the Private Self*. London: Routledge.
- Sandberg, L. 2011. *Getting Intimate: A Feminist Analysis of Old Age, Sexuality and Masculinity*. Linköping: Linköping University Press.
- Sandberg, L. 2013. „Backward, Dumb, and Violent Hillbillies? Rural Geographies and Intersectional Studies on Intimate Partner Violence.“ *Affilia: Journal of Women and Social Work*, Vol. 28, No. 4: 350–365, <http://dx.doi.org/10.1177/0886109913504153>.
- Schinkel, W. 2010. *Aspects of Violence: A Critical Theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Skinner, T., Hester, M., Malos, E. (eds.). 2005. *Researching Gender Violence: Feminist Methodology in Action*. Devon: Willan.
- Sokoloff, N. J., Dupont, I. 2005. „Domestic Violence at the Intersections of Race, Class, and Gender: Challenges and Contributions to Understanding Violence Against Marginalized Women in Diverse Communities.“ *Violence Against Women*, Vol. 11, No. 1: 38–64, <http://dx.doi.org/10.1177/1077801204271476>.
- Stark, E. 2007. *Coercive Control: The Entrapment of Women in Personal Life*. New York: Oxford University Press.
- Strid, S., Walby, S., Armstrong, J. 2013. „Intersectionality and Multiple Inequalities: Visibility in British Policy on Violence Against Women.“ *Social Politics*, Vol. 20, No. 4: 558–581, <http://dx.doi.org/10.1093/sp/jxt019>.
- Vertovec, S. 2009. *Transnationalism*. London: Routledge.
- Walby, S. 2009. *Globalization and Inequalities: Complexity and Contested Modernities*. London: Sage.
- Walby, S., Allen, J. 2004. *Domestic Violence, Sexual Assault, and Stalking: Findings from the British Crime Survey*. London: Home Office Research Study.
- Walby, S., Myhill, A. 2001. „Assessing and Managing Risk.“ Pp. 309–335 in Taylor-Browne, J. (ed.). *What Works in Reducing Domestic Violence?* London: Whiting and Birch.
- Weber, M. 1998. „Politika jako povolání.“ Pp. 246–296 in Weber, M. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH.
- Westwood, S., Phizacklea, A. 2000. *Trans-nationalism and the Politics of Belonging*. London: Routledge.

Poznámky

1 V evropském srovnání vykazuje Česká republika poměrně neobvyklý třídní a genderový strukturní profil. Na straně jedné se z hlediska ekonomické třídy zdá rovnější, než je většina evropských zemí, s nižším poměrným podílem příjmů a výdajů nejbohatších 10 % k nejchudším 10 % na úrovni 5,2, což je méně než ve Finsku (5,6) a Švédsku (6,2) (Human Development Report 2009, tabulka M: Ekonomika a nerovnost). Na druhou stranu ale Česká republika vykazuje jeden z nejvyšších poměrných podílů mužů vůči ženám z hlediska předpokládaného příjmu a jeden z nejvyšších po-

měrných podílů mužů vůči ženám z hlediska míry ekonomické aktivity, přičemž obě hodnoty jsou vysoko nad většinou ostatních evropských zemí (Hausmann et al. 2012). Jak přesně taková protichůdná společenská situace dopadá na domácí násilí, je obtížné říci, ale ve zprávě k celoevropskému průzkumu domácího násilí a povědomí o něm její autoři došli k závěru: „Pouze 50 % respondentů/tek v České republice považuje domácí násilí za velmi časté nebo poměrně časté, přičemž relativně nízké skóre vidíme také v Bulharsku (56 %), Rakousku (63 %) a Německu (64 %). 47 % lidí v České republice nepovažuje domácí násilí za velmi časté nebo vůbec běžné, což je mnohem více, než je evropský průměr 18 %, a mnohem více, než kolik vykazuje země s druhou nejvyšší hodnotou – Bulharsko s 33 %. Leda že by se domácí násilí v České republice nevyskytovalo v podstatné míře, tato zjištění mohou naznačovat, že povědomí o problému je v daném členském státě neobvykle nízké.“ (Domestic Violence Against Women Report 2010: 40) Nedávné šetření *Fundamental Rights Agency* nicméně ukazuje, že násilí páchané na ženách v České republice může být na relativně stejné hladině, jako je průměr v EU-28 (FRA 2014).

2 Intersekcionální analýza značí různé linie mocenské nerovnosti mezi genderovým intimním partnerským násilím a násilím souvisejícím s věkem a mezigeneračními vztahy dospělých žen a mužů k dětem, kde jsou na jedné straně ženy oběťmi mužského genderového sexuálního násilí a na straně druhé jsou ženy i muži potenciálními i skutečnými pachateli násilí ve vztahu k dětem.

3 Vzájemný posilující se vliv nerovností v rozhodování v domácnosti a v dělbě práce na jedné straně a domácího násilí na straně druhé byl zaznamenán v nedávném norském

výzkumu (osobní komunikace, Øystein Gullvåg Holter, 30. prosince 2011; viz také Michalski 2004).

4 V nedávném šetření více než 1700 náhodně vybraných mužů v Jižní Africe 27 % uvedlo, že znásilnili ženu nebo dívku (Jewkes et al. 2011).

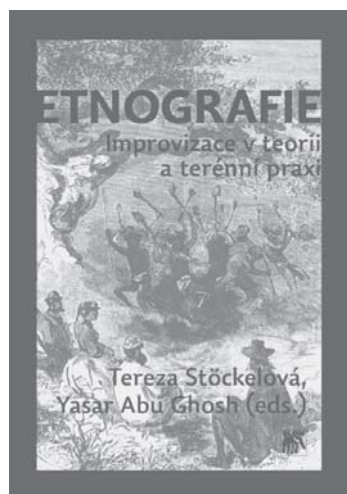
5 Ve Finsku, nordické sociální společnosti, první národní šetření násilí proti ženám ukázalo, že „násilí nebo hrozby [násilí] ze strany svého bývalého partnera zažilo 50 % všech žen, které žily ve vztahu, který skončil“. (Heiskanen, Piispa 1998: 3)

© Jeff Hearn, 2014.

Překlad © Marcela Linková, 2014.

© Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2014.

*Jeff Hearn je hostující profesor na Fakultě humanitních a sociálních věd Univerzity Örebro ve Švédsku, se zaměřením na genderová studia; profesor managementu a organizace na Hanken School of Economics ve Finsku; profesor sociologie na Huddersfieldské univerzitě ve Velké Británii a člen Akademie sociálních věd Spojeného království. Je autorem řady článků a knih, z poslední doby například *Rethinking Transnational Men* (Routledge, 2013). Dále je spolueditorem knižní edice *Routledge Advances in Feminist Studies and Intersectionality* a spolueditorem časopisu *NORMA: International Journal of Masculinity Studies*. Ve svém výzkumu se zaměřuje na gender, sexualitu, násilí, organizace a transnacionální procesy. Korespondenci zasílejte na adresu: hearn@hanken.fi.*

Stöckelová, Tereza, Abu Ghosh, Yasar (eds.). 2013.

Etnografie. Improvizace v teorii a terénní praxi. Praha: SLON.

Kniha představuje etnografii jako komplexní metodologicko-teoretický přístup ke skutečnosti. Na rozdíl od většiny sociálněvědních metodologií nepovažuje etnografie problémy, s nimiž se výzkumníci a výzkumnice v terénu setkávají, za překážky, ale naopak za možný zdroj a prostředek poznávání. Nesourodost a mnohoznačnost skutečnosti, její neurčitosti, paradoxy a protiklady tvoří nedílnou součást pole zkoumání a vyžadují tvůrčí přístupy k psaní a žánrovým formám reprezentace. Východiskem etnografické práce musí být všestranná otevřenost k experimentování. Kniha nabízí panoráma metodologických kauz, které zvou čtenáře do výzkumnické „kuchyně“, kde se zvažují, míchají, pečou a někdy i připalí ingredience etnografického vědění. Autorky a autoři kombinují příběhy s teoretickou reflexí a v jednotlivých kapitolách pojednávají o specifických „problémech“, se kterými se vyrovnávali při práci v terénu, analýze a psaní textů. Kde a kdy začíná a končí terénní výzkumu? Jak vypadá etnografický experiment? K čemu nás využívají ti, které zkoumáme? Jak vytvářet reflexivní vědění a vyhnout se přitom sebestřednosti? Kdy a proč podléháme autocenzuře?